

TÜRKİYE'DE TARIMSAL EĞİTİMİN TARİHİ

Ebru ERGÜNEŞ BERKİN^{1*}

¹Hassa District Directorate of Agriculture and Forestry, 31700, Hassa, Hatay, Türkiye

Özet: Dünyaya stratejik açıdan yön veren ülkeler incelendiğinde, gıda ihtiyaçlarının karşılanmasında kendine yeter olma amacıyla birlikte gelişmiş tarım sektörüne sahip ülkelerin dünyadaki tarımsal üretimde karar verici olmak konusunda da kararlı oldukları anlaşılmaktadır. İnsanlığın devamının yanında daha sağlıklı toplum için böylesine önemli bir sektörün gelişimi ve sürdürülebilirliği gelişmiş ülkelerde rastgele olmamış ve sektör kendi haline bırakılmamıştır. Tarımsal üretimde belirli kalitenin korunmasının yanında üretimin artırılması için öncelikle teknoloji kullanımının iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için bu alanda yetişmiş yüksek eğitim düzeyine sahip insan gücü gerekirken olup, yetişmiş yüksek eğitilmiş insan gücünü yetiştirebilmek için ise kaliteli eğitim kurumlarının kurulması gerekmektedir. Tarımsal ürünler ve ürün kalitesi için belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için akademik bilgi birikimi ve bu birikimin sahaya yansıtılabilmesi de önem arz etmektedir. Bu çalışmada Türkiye'de 1846 yılında resmi olarak başlayan tarımsal eğitimin tarihi incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tarım, Eğitim, Türkiye, Teknoloji, Kaliteli eğitim kurumları

History of Agricultural Education in Türkiye

Abstract: When the countries that lead the world strategically are examined, it is understood that countries with a developed agricultural sector are determined to be the decision makers in agricultural production in the world, with the aim of being self-sufficient in meeting food needs. The development and sustainability of such an important sector for a healthier society as well as the continuation of humanity did not happen randomly in developed countries and the sector was not left to its own devices. In addition to maintaining a certain quality in agricultural production, the use of technology must first be improved in order to increase production. In order to achieve this, highly educated manpower is required in this field, and quality educational institutions must be established in order to train highly educated manpower. In order to achieve the targets set for agricultural products and product quality, academic knowledge and the ability to reflect this knowledge on the field are also important. This study aims to examine the history of agricultural education, which officially started in 1846 in Türkiye.

Keywords: Agriculture, Education, Türkiye, Technology, Quality educational institutions

*Sorumlu yazar (Corresponding author): Hassa District Directorate of Agriculture and Forestry, 31700, Hassa, Hatay, Türkiye

E mail: ebru_berkin01@hotmail.com (E. ERGÜNEŞ BERKİN)

Ebru ERGÜNEŞ BERKİN <https://orcid.org/0000-0003-0673-2627>

Gönderi: 03 Ocak 2024

Kabul: 09 Şubat 2024

Yayınlanma: 01 Temmuz 2024

Received: January 03, 2024

Accepted: February 09, 2024

Published: July 01, 2024

Cite as: Ergüneş Berkin E. 2024. History of agricultural education in Türkiye. BSJ Pub Soc Sci, 7(2): XX-XX.

1. Giriş

Geleneksel (veya yerel) tarımsal bilgi (GTB) kavramı İngilizce'de Indigenous Agricultural Knowledge (IAK), Indigenous Knowledge (IK), ya da Traditional Knowledge (TK) olarak ifade edilmektedir. Geleneksel bilgi (veya yerel bilgi) yerel toplulukların veya etnik grupların yüzyıllardır geliştirdikleri, kuşaktan kuşağa aktardıkları ve halen üretmeye devam ettikleri bilgidir (Karanlık, 2016). Dünyaya stratejik açıdan yön veren ülkeler incelendiğinde, gıda ihtiyaçlarının karşılanmasında kendine yeter olma amacıyla birlikte dünyadaki tarımsal üretimde karar verici olmak konusunda da azimli oldukları anlaşılmaktadır. İnsanlık için böylesine önemli bir sektörün gelişimi ve sürdürülebilirliği gelişmiş ülkelerde rastgele olmamış ve sektör kendi haline bırakılmamıştır. Tarım insanların temel ihtiyaçları olan gıda ve giyim ihtiyaçlarını karşılamada oldukça önemli bir sektör olduğu gibi tarihin her döneminde vazgeçilmez olmuştur ve stratejik önemini korumuştur. Örneğin; tarım sektörünün hayvansal ürünler, yağ, unlu mamüller

ve şeker gibi imalat sektörüne ham madde sağlayan yönü değerlendirildiğinde ülkeler için kritik olabilecek dönemlerde tarımın ne kadar stratejik öneme sahip olabileceği ve vazgeçilmez olduğu rahatlıkla görülecektir. Esas olan; bu tür önemli ürünlerin ülkelerin kendi imkanlarıyla yeterli ve kaliteli üretilmesi olmalıdır. Dünyanın gelişmiş ülkeleri insanların kaliteli beslenmelerini garanti altına almışlardır (Uğur, 2013).

2. Türkiye'de Tarımsal Eğitim ve Öğretim

Osmanlı Devleti'nde medrese dışında bir yüksekokul açılması fikri Abdülmecit zamanında Meclis-i Muvakkat-i Maarif (Geçici Eğitim Meclisi) tarafından 1845'te düzenlenen eğitim programında gündeme gelmiştir. Buna göre sıbyan ve rüşdiye okullarının üstünde bir "darülfünun" kurulması programa alınmış, ardından bir yıl sonra, 1846 yılında bu kurum; bütün ilim ve fenleri okutacak bir yer olarak tanımlanarak tarihteki yerini almıştır. Ancak, yaşanan bir takım sorunlar nedeniyle derslerin işlenmesine 1863 yılında başlanılmıştır (Uğur,

2013).

Mizan Gazetesinde tarım sektörüne ilişkin birçok yazı kaleme alınmış ve her vesileyle tarımsal faaliyetin önemi ve değeri vurgulanmış, tarımın servet araçları içinde belki de en üstünü olduğu kaydedilmiştir. Tarım ve hayvancılıkta zaman içinde meydana gelen gelişme ve iyileşmelerden söz edilen “Ziraat” başlıklı bir makalede ülke topraklarının zenginliği ve bu alanda padişahın destek ve yardımlarıyla büyük gayretler ortaya konulduğu belirtilmekte, ziraat mektepleri ve örnek çiftliklerin kurulduğu, yine Avrupa’ya eğitim için gönderilenlerin ülkeye dönünce memuriyetlere atandığı, Ziraat Bankası ve şubelerinin faaliyeti vb. çabaların değeri takdir edilmektedir. Tarımla uğraşanların bu alandaki gelişmelerden yeterince haberdar olmamakla birlikte bu yeniliklere açık ve yetenekli oldukları belirtilmektedir (Karaoğlu, 2013).

Türkiye’de tarımsal eğitim ve öğretim, 10 Ocak 1846 yılında başlamıştır. Dolayısıyla; yukarıda belirtilen Darülfünun’un resmîyet kazandığı tarihle aynı zamana denk gelmektedir ve son derece manalıdır. Bu tarihte, İstanbul’da Ayamama Çiftliğinde Ziraat Okulu (Ziraat Mektebi Âliyesi) açılmıştır. Bu okulda, Fransa’da Ziraat Yüksekokullarında uygulanan tarımsal eğitim ve öğretim uygulanmıştır. Okulda okutulan derslerden bazıları: Hesap, Coğrafya, Geometri, Felsefe, Hayvanat, Ziraat, Bahçivanlık, Biyoloji, Yol ve Köprücülük, Baytarlık, Şeker Üretimi, İpek Böcekçiliği şeklinde sıralanabilir. Bu okul iki yıl faaliyet göstermiştir. Ziraat Mektebi Âliyesi ülkenin ilk faal mesleki- teknik okulu olarak da değerlendirilmektedir (Uğur, 2013).

Türkiye’de tarımsal eğitim alanındaki ilk çalışmalar Tanzimat döneminde başlamış ve 1848 yılında Yeşilköy’de ilk Ziraat Okulu açılmıştır. Okul daha çok bir uygulama çiftliği görünümünde olup, teorik derslerin yanında bazı modern ziraat alet ve makinaları Avrupa’dan getirtilerek bunların kullanımı öğrencilere öğretilmiştir. Böylece okul Türkiye’de modern ziraat aletlerinin kullanıldığı ilk eğitim kurumu olmuştur (Barutçu ve Tepeli, 2015). Çeşitli sebeplerle iki yıl faaliyet gösteren ve kapatılan bu okuldan sonra 1893 yılında Halkalı Ziraat Mektebi kurulmuştur (Kadıoğlu, 2008; Uğur, 2013). Bunun yanında Osmanlının son döneminde Selanik, Bursa, Adana ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Ankara Kastamonu, Sivas, İzmir, Balıkesir Erzincan, Edirne ve Çorum’da Ameli Ziraat Mektepleri kurulmuştur (Yazıcıoğlu, 1959). Bunların yanında 1914 ‘te Halkalı Ziraat mektebine bağlı bir makinist mektebi ve yine Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara ve Adana’da birer zirai makinist mektebi açılmıştır.

Bir üniversiteden söz edebilmek için bir eğitim altyapısının oluşması ve belli bir kültür birikiminin sağlanmış olması gerekmektedir. Osmanlı toplumunda ve darülfünununda, akılcı, bilimsel bilgi üretme geleneğinin nakli bilgi karşısında güçlen(e)meyişi, Osmanlı toplumunda bir bilimsel paradigma değişmesi yaşan(a)mamasına ve bir bilim kültürünün ortaya

çık(a)mamasına yol açmıştır (Aşkın, 2017).

3. Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Eğitim ve Öğretim

Cumhuriyeti kuranlar, Türkiye’nin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik gerçekleri göz önünde tutmuşlardır. Ülkenin hızla kalkınması ve ekonomik gönenci için toprak, hayvan ve orman varlıklarının (doğal kaynaklarının) işletilmesi ve zenginleştirilmesi ön şart olarak kabul edilmişti. İzmir İktisat Kongresi’nde, tarımsal üretimin artırılarak tarımsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve bunun da tarımsal sanayiye dönüştürülmesi hedeflenmişti (Aşkın, 2017).

Atatürk’ün “Milli ekonominin temeli ziraattır” ve “Türkiye’nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür. O halde, herkesten çok refah, saadet ve servete layık olan köylüdür” sözleri, Türk köylüsünü “efendi” durumuna getirmediği istenenlerin başarılamayacağını ve işe nereden başlamak gerektiğini göstermektedir. Ekonomik kalkınma, başta tarım olmak üzere doğal kaynaklar ekonomisinin geliştirilmesi ile olanaklıdır. Doğal kaynakların geliştirilmesinin sosyal sorunların çözümünde de önemli işlevlerinin bulunmakta olduğu değerlendirilmiştir (Aşkın, 2017).

İzmir İktisat Kongresi’nde “âli ziraat mektebi” açılmasına yönelik karar alınmıştı. Atatürk’ün 1 Kasım 1926’da Meclis’te yaptığı açış konuşmasında “... Cesaretle söylemeliyiz ki, Türkiye’nin tarımsal alanda layık olduğu gelişmeyi sağlayacak bilimsel ve pratik güce ve bilgiye sahip yetkili uzmanlarımız azdır.” sözleriyle belirginleşen, bu alanlara ve dolayısıyla ekonomiye yön verecek yeterli sayıda yetişmiş insan gücünün eksikliğidir (Aşkın, 2017).

Cumhuriyet döneminde tarımsal yayımda zirai alanda çalışmak üzere teknisyen seviyesinde eleman yetiştirmek, çeşitli bölgelerin zirai yapılarını ve özellikleri hakkında incelemeler yapmak amacıyla, Tarım Bakanlığı Ziraat İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak ortaokul ve lise denginde meslek okulları kurulmuştur (Mağden, 1959; Barutçu ve Tepeli, 2015).

Zirai tedrisatın ıslahı kanunu gereği 1 Temmuz 1928 yılında geçici olarak kapatılan ameli ziraat mekteplerinin yerine 1930’da İstanbul, Bursa, İzmir ve Adana’da Orta Ziraat Mektebi ve Ankara’da Yüksek Ziraat Mektebi açılmıştır. 1928 yılında Ziraat vekaleti yeniden kurulmuş bu sayede tarımsal eğitim öğretim yeniden organize edilmiş ve tarımsal bilginin üretilmesinde aktarılmasında kullanılacak kanallar oluşturulmuştur (Kayam, 1997). 20 Haziran 1933 tarihinde, Yüksek Ziraat Enstitüsü kanunu çıkarılmıştır. Bu enstitü, Ziraat Fakültesi yanında Ziraat Sanatları, Tabii İlimler, Veteriner ve Orman Fakültelerini de bünyesinde bulundurmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü, Türkiye’de yükseköğretim ve araştırma yaşamına büyük yenilikler getirmiş ve bu çığır, 1946 yılında çıkarılan üniversiteler kanununa büyük ölçüde örnek olmuştur (Uğur, 2013).

Tarımsal yayım anlamında teşkilatlanma ilk olarak 1943 yılından sonra başlamış ve Ankara, Eskişehir ve Manisa

illerinde gerçekleşmiştir. Bu illerde ilk defa Bakanlık Teşkilatının çiftçinin ayağına gitmesi sağlanarak, belirlenen köylerde “Teknik Ziraat Öğretmeni Büroları” kurdurulmuştur. 1943 yılında, 4486 sayılı Kanun’la Teknik Tarım ve Teknik Bahçıvanlık Okulları açılmıştır. Bu okullarda öğretim 3 yıl olup ilk etapta 4 Teknik Tarım Okulu (Beydere- Manisa, Konuklar-Konya, Koçuş-Aksaray, Gökhöyük- Amasya) ve 2 Teknik Bahçıvanlık Okulu (Çayırova- İstanbul, Alata-Mersin) kurulmuştur. Makinalaşmakta olan ülkemizin makine uzmanı ve yayımcısı ihtiyacını karşılamak amacıyla 1952 yılında Konuklar’daki Teknik Tarım Okulu’na bir de Zirai Makinist Mektebi ilave edilmiştir. Sonraki süreçte bunların sayıları her vilayette bir tane olacak şekilde 15 teknik bahçıvanlık okulu ve 50 tarım okulu olmak üzere 65’e ulaşmıştır. Burada yetişmiş gençler Teknik Zirai Öğretim ve Teknik Ziraat Teşkilatı bünyesinde zirai bilgilerin çiftçilere ulaştırılmasında büyük çaba göstermişler ve binlerce yayım kursu açmışlardır (Mağden, 1959; Barutçu ve Tepeli, 2015).

1946 yılında çıkan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu uyarınca 1948 yılında, Yüksek Ziraat Enstitüsü’ndeki Ziraat Sanatları, Tabii İlimler, Ziraat ve Veteriner Fakülteleri Ankara Üniversitesine, Orman Fakültesi ise İstanbul Üniversitesine bağlanmıştır. Ankara Üniversitesi Cumhuriyetin ilk üniversitesidir ve bu günlere gelmesinde Ziraat Fakültesinin önemli rolleri olmuştur. Ardından diğer Ziraat Fakülteleri, yani, sırasıyla, 1955, 1957 ve 1967 yıllarında, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi ve Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakülteleri kurulmuşlardır. ÇOMÜ Ziraat Fakültesi ise, 1995 yılında eğitim ve öğretim hayatına başlamıştır. Adı geçen bu üniversitelerin gelişmesi ve kurumsallaşmasında yine Ziraat Fakültelerinin tıpkı Ankara Üniversitesinde olduğu gibi önemli işlevleri olmuştur (Uğur, 2013). Zaman içerisinde pek çok ziraat fakültesi hizmete açılmış olup günümüzde 33 ziraat fakültesi aktif olarak hizmet vermektedir.

4. Sonuç

Modern bir toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşan tarımsal gereksinimlerin karşılanmasında eğitim ve teknoloji kullanımının rolü her geçen gün giderek artmaktadır. Resmi olarak 1846 yılında başlayan tarımsal eğitim zamanının gerekliliklerin karşılanabilmesi amacıyla modernize olarak devam etmektedir ve edecektir.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarın katkı yüzdesi aşağıda verilmiştir. Yazar makaleyi incelemiş ve onaylamıştır.

	E.E.B.
K	100
T	100
Y	100
VTI	100
VAY	100
KT	100
YZ	100
KI	100
GR	100
PY	100

K= kavram, T= tasarım, Y= yönetim, VTI= veri toplama ve/veya işleme, VAY= veri analizi ve/veya yorumlama, KT= kaynak tarama, YZ= Yazım, KI= kritik inceleme, GR= gönderim ve revizyon, PY= proje yönetimi.

Çatışma Beyanı

Yazar bu çalışmada hiçbir çıkar ilişkisi olmadığını beyan etmektedirler.

Etik Beyan

Bu araştırmada hayvanlar ve insanlar üzerinde herhangi bir çalışma yapılmadığı için etik kurul onayı alınmamıştır.

Kaynaklar

- Aşkın U. 2017. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü: Tam bağımsızlık yolunda bir anıt kurum. *Türk Dünyası Araş*, 117(231): 85-114.
- Barutçu F, Tepeli E. 2015. Türkiye’de tarımsal mekanizasyon eğitimlerinde yaygın eğitim faaliyetlerinin durumu ve izlenen politikalar. *Tarım Mak Bil Derg*, 11 (1): 1-7.
- Kadioğlu S. 2008. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde mülteci bilim adamları. *Osmanlı Bil Araş*, 9(1): 183-197.
- Karaoğlu Ö. 2013. Osmanlı iktisat ve maliyesi’ne yerli bir yaklaşım örneği: *Mizan gazetesi*. *Bilgi Ekon Yön Derg*, VIII(II): 191-206.
- Karanlık A. 2016. Türkiye’de geleneksel-yerel tarımsal bilginin kurumsallaşması ve yayımı. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 25-27 Mayıs, Isparta, Türkiye, pp: 1173-1182.
- Kayam HC. 1997. Türkiye’de tarım politikaları (1928-1938). Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, pp: 330.
- Mağden RZ. 1959. Zirai öğretim hayatımıza bir bakış. *Ziraat Derg*, 22: 9-116.
- Uğur F. 2013. Tarımsal öğretim. *ÇOMU Zir Fak Derg*, 1(1): 113-115.
- Yazıcıoğlu T. 1959. Memleketimizde ziraat öğreniminin tarihçesi ve bugünkü zirai öğretim kurumlarımız. *Ziraat Derg*, 19: 3-7.